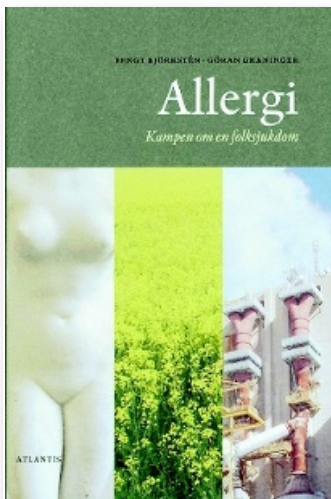

RECENSIONER

Välskrivet till lärdom för allergologer och sjukvårdspolitiker

Allergi. Kampen om en folksjukdom.
223 sidor.

Författare: Bengt Björkstén, Göran Graninger.

Förlag: Atlantis, Stockholm, 2008.

ISBN 978-91-7353-234-1.

Recensent: Nalle Lindholm, professor, Hovås; Lars Werkö, professor, Stockholm.

Vetenskaplig forskning bedrivs av allt flera över hela världen samtidigt som frågeställningarna blir alltmer intrikata. Forskare och forskarstuderande specialiserar och vi får veta mer om allt mera avgränsade processer i cellerna eller till och med i cellkärnan.

Människans problem i dagens samhälle kan emellertid endast delvis återföras till hur hennes celler reagerar på olika attacker och påfrestningar. Detta torde gälla även för uppkomst och upplevelse av sjukdom. Samverkan mellan flera olika faktorer i allt större omfattning spelar då roll för hur sjukdom uppkommer och upplevs – och därför också hur den ska förebyggas eller tas om hand.

Samverkan med miljön och med andra människor och samspelet mellan olika organ i den egna kroppen innebär olika former av påverkan som inte kan beskrivas fullt ut med slutprodukter i en cell, i ett eller flera organ. Begreppet »systembiologi« skulle kunna användas i vid mening.

Inriktningen av medicinsk vetenskap mot enskilda cellmekanismer måste därför kompletteras med övergripande

studier av olika former av samspel. I »Allergi« lanseras och utvecklas begreppet »domän« i stället för vetenskapligt forskningsområde.

En domän skiljer sig från ett forskningsområde genom att öppna sig mot flera vetenskapliga specialiteter, vilket skulle innebära nya möjligheter för forskarna.

Björkstén och Graninger har på ett utomordentligt sätt visat vinsterna med ett sådant synsätt i den bok de skrivit om kampen om en folksjukdom i Sverige. Själva starkt engagerade i denna redogör de ingående för hur diskussionen om allergisjukdomarna har bedrivits i regering, riksdag, patientföreningar samt olika forskningsråd eller motsvarande och i de centrumbildningar som åstadkommit för att främja denna forskning.

Allergibegreppets betydelse är att allergisjukdomarna ökar i den utvecklade världen. Man talar om en epidemi och ingen enighet råder om varför denna dramatiska ökning har skett, i synnerhet som de fortfarande spelar mindre roll i övriga länder.

Förvåningen var stor när man fann att länder tillhörande forna Sovjetunionen hade färre allergiker än de länder som var bättre ställda i fråga om utomhusmiljö och hygien inomhus. Detta stämde inte med uppfattningen om betydelsen av yttre föroreningar i miljön för utveckling av allergi men konfirmerade i viss mån fynden att allergier är vanligare hos den rikare delen av befolkningen än hos den fattigare.

Evidensbaserade råd vad gäller till exempel primär prevention för allergiuppkomst har blivit allt svårare att ge. Allergisjukdomarna är alltså vanliga medan allergologerna är få och forskningsresurserna begränsade. Varje stöd och anslag har skapat förväntningar om bättre förutsättningar för och konsolidering av astma- och allergiforskningen.

Författarna beskriver ingående varför medel från de gamla löntagarfonderna hamnade i den nya Vårdalstiftelsen (Stiftelsen för vård och allergiforskning) och inriktningen av dess forskningsstöd från början. Vidare beskrivs de öden och äventyr som det av Vårdalstiftelsen initierade Allergiskt centrum vid Karolinska Institutet (Cfa) genomgått.

Arkivhandlingar och intervjuer av personer som varit aktiva i flera utredningar bildar underlag för stora delar av framställningen. Beskrivningen av utvecklingen blir därigenom ovanligt fylig och innehållsrik, ställvis till och med dramatisk.

Vårdalstiftelsens stora anslag till Cfa

diskuteras både från stiftelsens utgångspunkt och avseende hur KI förvaltat anslagen. Den konflikt som uppstod vid slutet av den första anslagsperioden och som påverkat hur den följande kom att utvecklas diskuteras i ett särskilt avsnitt. Särskilt betonas vikten av att stöd utgår till såväl den rent teoretiska forskningslinjen (»att lösa allergins gåta«) som den öppna mer samhällsorienterade tvärvetenskapliga forskningen. Därigenom kommer författarna att beröra en generell frågeställning för de kliniska vetenskaperna, något som är av betydelse för all vetenskaplig utveckling.

Allergologi är inte den enda av de biomedicinska vetenskaperna som skulle vinna på att utnyttja begreppet domän – på samma sätt kan man använda uttrycket domän när det gäller cancer, hjärt-kärlsjukdom, mentalsjukdom och andra viktiga medicinska forskningsområden. Även i dessa fall styrs forskningen i stor omfattning av önskan om att »avslöja gåtan« – cancerns, aterosklerosens eller psykosernas gåta, liksom flera andra.

Allergidomänen har alltid haft betydligt mindre resurser än dessa andra områden och därmed mindre möjligheter att satsa mer direkt på den patientnära forskningen – den som Björkstén och Graninger vill att allergidomänen ska prioritera i stället för att enbart jaga allergins gåta på laboratorienivå.

Boken är välskriven och författarnas beskrivning av de problem som allergiforskningen råkat ut för har allmänt intresse – boken bör ses som ett viktigt inlägg i den generella debatten om vetenskapens villkor, styrning och frihet.

Alla intresserade av forskningspolitik, kanske i synnerhet de med klinisk inriktning, inte bara de förhållandevis få allergologerna, har något att lära av den skildring av utvecklingen inom ett förhållandevis begränsat område av klinisk forskning som Björkstén och Graninger står för.

Dessutom borde alla politiker och tjänstemän som från olika utgångspunkter anser sig ha uppdrag att främja eller eventuellt styra den kliniska forskningen ta del av innehållet i denna bok. Även patienter och anhöriga, inte minst patientföreningar, kan med fördel ta del av innehållet. ■

Läs mer På debattsidorna i detta nummer av Läkartidningen finns en artikel skriven av recensenterna professor Nalle Lindholm och professor Lars Werkö. I artikeln diskuteras de allergiforskningens syften och villkor, så som dessa aktualiseras i regeringens forskningsproposition.